

Janina Trepńska

Warunki naturalne Ziemi Świętej jako części terytorium Izraela

W ostatnich latach powstały w Polsce możliwości pielgrzymowania do Ziemi Świętej, z których korzystają coraz liczniejsze grupy, prowadzone przez wykwalifikowanych przewodników, księży lub inne osoby z wyższym wykształceniem. Najczęściej podają oni wiele wiadomości o współczesnej i biblijnej historii terenów, na których znajduje się obecne państwo Izrael, wraz z niezwykłą dla chrześcijan Ziemią Świętą. O ile aspekt historyczny a także polityczny jest przedstawiany bardzo wnikliwie, to wiadomości o charakterze geograficznym, a szczególnie z zakresu geografii fizycznej, są podawane dość ogólnikowo, a niekiedy nawet niezbyt ściśle. Opracowanie to podaje podstawowe wiadomości o ukształtowaniu powierzchni, jednostkach fizjograficznych, klimacie, hydrografii i glebach - czyli uwarunkowaniach geograficznych tej niewielkiej, ale niezwykle urozmaiconej części zachodniej Azji.

Izrael graniczy na północy z Libanem, na wschodzie z Syrią i Jordanią, na południowym zachodzie z Egiptem. Wybrzeże Morza Śródziemnego jest zachodnią granicą Izraela. W zagranicznej literaturze geograficznej spotyka się nierzadko nazwę „Morze Lewantyńskie” na określenie wschodniej części basenu M. Śródziemnego. Granice Izraela można w większości uznać za granice naturalne. A więc od północy biegną wzdłuż przez południową część pasma gór Liban, od Tyru w państwie Liban do góry Hermon, 2814 m n.p.m., od wschodu przez Pustynię Syryjską z najgłębszym na kuli ziemskiej zapadliskiem tektonicznym rzeki Jordan, Morza Martwego i doliny Wadi al-Araba. Na południu terytorium Izraela dochodzi do zatoki Akaba - części Morza Czerwonego. Granica południowo-zachodnia przecina pustynne tereny półwyspu Synaj. Obszary uznane za okupowane przez Izrael od 1967 r. to Strefa Gazy przylegająca do południowej części wybrzeża śródziemnomorskiego, Zachodni Brzeg Jordanu (Cisjordania) w części środkowo-wschodniej państwa i Wzgórza Golan w części północno-wschodniej. Wszystkie miejsca święte związane z życiem i działalnością Pana Jezusa znajdują się na obecnym terytorium państwa Izrael.

W opisach geograficznych trudne jest zachowanie jednolitych nazw. Te prastare ziemie zamieszkiwały wielokrotnie zmieniające się grupy etniczne i podbijający je władcy. W tym opracowaniu użyto nazw spolszczonych, nazw wprowadzonych przez Brytyjczyków, najbardziej rozpowszechnionych na mapach i wreszcie nazw rodzimych - hebrajskich i arabskich.

Ukształtowanie powierzchni, jednostki fizjograficzne

Powierzchnia Izraela wynosi ok. 28 000 km². Połowa tego terytorium to pustynne obszary Negew. Główne jednostki fizjograficzne mają układ południkowy, tzn. biegną z północy na południe i odznaczają się niezwykle urozmaiconą rzeźbą z dużymi deniwelacjami. Zwykle wyróżnia się cztery główne jednostki, w bardziej szczegółowej regionalizacji jest ich znacznie więcej. Wyróżnia się więc: nadmorską nizinę, płaskowyż zachodni, Zapadlisko (Rów) Jordanu i wyżynną pustynię Negew.

Nadmorska nizina (wzdłuż Morza Śródziemnego) zajmuje wąski pas długości ok. 180 km, szerokości zaledwie od 6 do 20 km. Jest płaska, wyrównana, zbudowana z osadów morskich trzeciorzędowych i rzecznych czwartorzędowych. Północna część, zwana niziną Szaron (Saron), jest wąska, ograniczona od wschodu przez góry Libanu. Na południe od góry Karmel (546 m n.p.m.), która ogranicza zatokę z portami Hajfa i Aka, równina rozszerza się. Południowa część nadmorskiej niziny to Szefela (Szefelon, Safela).

Na wschód od tej niziny teren podnosi się. To już płaskowyż zachodni, zrębowy wyżynno-górzysty pas, należący do Wyżyny Syryjsko-Palestyńskiej. Wznoszą się tu izolowane lub pasmowo biegnące góry, zbudowane głównie z wapieni, a także ze skał wulkanicznych, sięgające ponad 1000 m n.p.m. Na północy ich wysokość wynosi ponad 1000 m, w części środkowej 600 m, w południowej 800 m. Szerokość płaskowyżu dochodzi do 60 km. Na wierzchołkach zachowały się zrównane powierzchnie z ostańcami, które mają wygląd niskich, zaokrąglonych pagórów. Między nimi znajdują się nieckowate obniżenia. Zachodnie stoki płaskowyżu, zwrócone w stronę Morza Śródziemnego, są silnie pocięte głębokimi dolinami. Rozwinęły się tu powierzchniowe formy krasowe w postaci lejków i wyżłobień, i podpowierzchniowe w postaci jaskiń, pięknie ozdobionych przez liczne nacieki, stalaktyty i stalagmity.

W północnej części płaskowyżu znajduje się Górna i Dolna Galilea, oddzielone pasmem Dżabal Hejdar (1047 m). Pierwsza z nich to górzysta kraina, z pojedynczymi wzniesieniami, spośród których najwyższa jest góra Meron - 1208 m n.p.m. (Mejron, Dżabal Dżarmaq). Kraina ta jest pocięta licznymi dolinami, częściowo zalesiona i stosunkowo dobrze nawodniona. Dolna Galilea ma niższe wzniesienia, oddzielone dolinami opadającymi w stronę Jeziora Galilejskiego i głębokiego jeziora zwanego Morzem Martwym (Dead Sea, Bahr Lut). W wapiennych skałach utworzyły się krasowe zagłębienia - polja, najczęściej suche, pozbawione wody. Widoczne są także pozostałości działalności wulkanicznej w postaci charakterystycznych, chaotycznie ułożonych pojedynczych skałek i stożków, silnie zerodowanych. Tu znajduje się

Galilea - Góra Błogosławieństw
(fot. autorka)

Góra Błogosławieństw, wznosząca się 150 m ponad Jezioro Galilejskie, a nieco na południowy zachód od niej - pozostałość wulkanicznego stożka - Góra Przemienienia (górz Tabor), 588 m n.p.m. Na zachodnim skłonie Galilei jest malowniczo położone miasto Nazaret (Nacerat, An-Nasra). Galilea jest oddzielona od pozostałej części płaskowyżu tektonicznym obniżeniem o równoleżnikowym przebiegu, tzw. równiną Ezdrelon (Jezreel), o powierzchni ok. 250 km², z dobrymi glebami, odwadnianą przez rzekę Kiszon. Na północ od jej ujścia rozpościera się Dolina Zabulona. Wschodnią część tego tektonicznego obniżenia, na północ od gór Gilboa, to dolina Szean, odwadnianą przez rzekę Charod (Dżalud), jeden z nielicznych dopływów Jordanu. Znajduje się tu miasto Bet Szean (Bejsan), przez które przebiega ważna droga do doliny Jordanu - do przejścia granicznego z Jordanią.

W centralnej części płaskowyżu zachodniego, który urywa się stromą krawędzią na wschód w stronę rzeki Jordan, znajduje się Samaria. Jest to pagórkowata kraina o łagodnie nachylonych stokach, z rozległymi nieckowatymi obniżeniami, porośniętymi wiecznie zieloną śródziemnomorską roślinnością. Najwyższym wzniesieniem jest tu Ebal, 938 m n.p.m. W wąskiej dolinie, między tą górą a szczytem Garizim, leży miasto Sychem (Nablus). Odnogę wyżyny stanowi grzbiet Karmelu, długości ok. 25 km, biegnący w stronę M.Śródziemnego i osłaniający od południa wspomnianą naturalną zatokę Hajfy.

Południową część płaskowyżu zajmuje Judea. Pojedyncze wzniesienia Gór Judejskich przekraczają wysokość 1000 m. Najwyższe z nich tworzą pasmo Ramat al-Chalil (okolice Hebronu), dochodząc do 1020 m n.p.m. M.Śródziemnego, 1405 m n.p.m. M.Martwego. W Judei znajduje się Jerozolima, z Górą Oliwną (Dżabal at-Tur) o wysokości 818 m n.p.m. M.Śródziemnego. U stóp wzgórza Ofel znajduje się jedyną w Jerozolimie naturalne źródło, tryskające z grotu. Woda z tego źródła, ujęta w kanał, służy ludziom od czasów biblijnych. Jednym z kanałów spływa do Sadzawki Siloe. Na południe od Jerozolimy zbiegają się trzy doliny: Cedronu, Tyropeon i Hinnom (Gehenna). Rzeka Cedron wpada do M.Martwego.

Od wschodu, w stronę zapadliska Jordanu, płaskowyż dość gwałtownie obniża się. To Pustynia Judzka - pustynny, pagórkowaty, bezdrzewny obszar. Odnacza się on głęboko wciętymi, skalistymi wązami i licznymi, pojedynczymi formami skalnymi. Na północny wschód od Jerozolimy znajduje się Jerycho i niezbyt odległa od niego Góra Kuszenia (Dżabal Quruntul - Góra Czterdziestu Dni). W odległości ok. 8 km od Jerycha jest miejsce gdzie Św. Jan Chrzciciel udzielał chrztu w Jordanie. Na południu stoki płaskowyżu są łagodne, przechodzą w równinę Negeb.

Zapadlisko Jordanu jest częścią wielkiego rowu tektonicznego, ciągnącego się od Syrii na południe jako rów Al-Ghaur i dolina Wadi al-Araba, przez M.Czerwone aż do Wielkich Rowów Afrykańskich we wschodniej części lądu Afryki. Ta największa i najgłębsza na świecie depresja ciągnie się wzdłuż granicy izraelsko-jordańskiej. W północnej części, pokonując znaczny spadek terenu, wykorzystuje ją rzeka Jordan. Główne źródła Jordanu znajdują się w pobliżu miejscowości Dan, na wysokości ok. 550 m n.p.m., w północnym zakątku Izraela. Rzeka przepływa przez zabagniony dawniej teren wokół jeziora Hule (Chule, Hille) i Jezioro Galilejskie (Genezet, Kinneret, Jezioro Tyberiadzkie), leżące ok. 16 km dalej, już 257 m poniżej poziomu M.Śródziemnego. Jordan przepływa przez nie, dążąc do położonego jeszcze niżej jeziora - Morza Martwego, którego dno leży na głębokości 793 m poniżej poziomu M.Śródziemnego. Na tym odcinku, między dwoma jeziorami, Jordan tworzy liczne zakola z terasami porośniętymi bujną roślinnością. Okolice M.Martwego mają natomiast charakter pustynny, skalisty. Na południe od wydłużonego M.Martwego teren podnosi się do poziomu M.Czerwonego i wzdłuż obniżenia Wadi al-Araba depresja stopniowo zanika.

Płaskowyż zachodni i zapadlisko Jordanu znajdują się w strefie sejsmicznej. Trzęsienia ziemi były odnotowane w czasach biblijnych, współcześnie są także obserwowane.

W południowej części Izraela, dochodzącej w postaci klina do M.Czerwonego, znajduje się półpustynna i pustynna wyżyna Negew, obecnie intensywnie nawadniana, ze sztucznie utworzonymi oazami. Wyżyna jest rozcięta siecią suchych dolin. Widoczne są bardzo stare skały, jak mezozoiczne piaskowce, dolomity i wapień, nawet prekambryjskie skały krystaliczne, między którymi ukształtowały się osobliwe kotliny. Największa z nich to Maktesz Ramon, u stóp góry Ramon (1033 m). Nad zatoką Akaba zbudowano nowoczesną, rekreacyjną miejscowość Ejlal.

Warunki klimatyczne

Klimaty tego obszaru należy zaliczyć do grupy śródziemnomorskich, podzwrotnikowych. W części wschodniej, na obszarze depresji, klimat jest kontynentalny, gorący i suchy. Urozmaicona rzeźba i duże zróżnicowanie wysokości są przyczyną znacznych różnic klimatycznych, nawet na stosunkowo blisko siebie położonych obszarach. Jednakże w ciągu roku występuje duża stałość typów pogód, szczególnie w porze wiosenno-letniej. Najchłodniejszym miesiącem w roku jest styczeń. Średnia temperatura powietrza w tym miesiącu wynosi na wybrzeżu śródziemnomorskim 10-14°, a w zapadlisku Jordanu od 12 do 15^oC. Podczas zimy zdarzają się ochłodzenia z przymrozkami. Nieco zimniej bywa szczególnie w wyżej położonej Judei. Raz na kilka lat w Jerozolimie pojawia się śnieg. Najcieplej jest w lipcu i sierpniu. Średnia temperatura tych miesięcy wynosi 24-30^oC. Na wybrzeżu maksymalne temperatury dochodzą do 30-35°, a na Pustyni Judzkiej i w depresji mogą przekraczać 40^oC. Rekordową temperaturę 53,7^oC, uznawaną za najwyższą zmierzoną na całym kontynencie Azji, zanotowano dnia 21 czerwca 1942 r. w Tirat Tsvi (Tirat Cevi) w zapadlisku Jordanu, 217 m poniżej poziomu M.Śródziemnego.

Wysokie temperatury związane są z dużą liczbą godzin ze Słońcem (liczby godzin z docierającym do powierzchni Ziemi bezpośrednim promieniowaniem słonecznym), tym samym z niewielkim zachmurzeniem. Obserwatorów zadziwiają niezwykle malownicze postacie chmur, szczególnie piętra niskiego (rodzaju Cumulus, Stratocumulus) i średniego (Alto cumulus) utrzymujących się wokół licznych wzniesień. Liczby godzin ze Słońcem kształtują się w granicach od 60 w grudniu do 350-400 w czerwcu i lipcu.

Opady atmosferyczne występują głównie w chłodniejszej połowie roku. Początek pory deszczowej przypada na październik, koniec na kwiecień lub maj. Nie oznacza to obfitych ulew. Na wybrzeżu i na płaskowyżu zachodnim roczna suma opadów wynosi 600-650 mm. Wilgotne masy powietrza, kształtujące się w układach niżowych nad M.Śródziemnym, nie mogą przedrzeć się przez wzniesienia płaskowyżu i na wschód od niego panują już inne warunki klimatyczne. W dolinie Jordanu roczna suma opadów nie sięga nawet 250 mm. W klimatologii przyjmuje się, że taka ilość opadów oznacza już obszary pustynne, nic więc dziwnego, że przy tak skąpej ilości wody z chmur i dużym parowaniu z powodu wysokiej temperatury powietrza, jest to teren pustyni i półpustyni. Zimowo-wiosenne opady dają życie różnym przedstawicielom świata roślin, ale trwa to dość krótko - już w ciągu kilkunastu dni następuje zanik wegetacji. Przyczyniają się do tego gorące i suche wiatry wiejące z południa i południowego wschodu, pojawiające się od lutego do maja. Noszą one lokalne nazwy samum lub simum, także chamsun. Ogólnie jednak przeważają wiatry z zachodu.

W górach pojawia się śnieg, który utrzymuje się jednak dość krótko, w okresie od stycznia do maja. Uzupełnieniem małych opadów w górach, na równinach, a także na terenach pustynnych jest rosa, zaliczana do tzw. osadów. Występuje na nizi-

nach w ciągu 130-255 nocy w roku (głównie w porze suchej), na płaskowyżu i w środkowej części doliny Jordanu rzadziej.

Burze z wyładowaniami elektrycznymi są raczej nieczęste, ale mogą być bardzo gwałtowne, podobnie jak nieregularnie pojawiające się szkwały - nagłe, silne i groźne, ale na ogół krótkotrwałe wiatry nad Jeziorem Galilejskim i Morzem Martwym. O takim szkwałe na Jeziorze Galilejskim i o jego uciszeniu przez Pana Jezusa piszą ewangelisti (Św. Mateusz 8.23-27, Św.Łukasz 4.35-41, Św.Marek 4.35-41): „naraż zerwał się gwałtowny wicher. Fale biły w tódź tak, że zaczęła się już napętniać. [...] Wicher uspokoił się i nastąpiła głęboka cisza”.

Nad pustyniami mogą powstawać burze pyłowe o większym zasięgu i lokalne wiry, tzw. „słupy pyłowe”, trzymetrowej wysokości. Dużą regularnością odznaczają się powstające na wybrzeżach morskich i jeziornych bryzy dzienne i nocne. Podczas dnia napływa powietrze znad wody, łagodzące spiekotę na lądzie, a w nocy gorące, suche powietrze znad lądu spływa nad lustro wody.

Wody, gleby, uprawy rolne

Stale rzeki i strumienie spływające z zachodnich stoków płaskowyżu są krótkie i mało zasobne w wodę. Rzeki biorące początek na wschodnich jego stokach często są rzekami okresowymi. Stałą rzeką jest Jordan, który przepływa przez obszary bardzo suche. Tereny wyżynne, zwłaszcza zbudowane ze skał wapiennych, silnie skrasowiłych, są bardzo ubogie w wodę, podobnie jak Pustynia Judzka i Negew. Największym zbiornikiem wody słodkiej, zdatnej do nawadniania, jest Jezioro Galilejskie. Od niego prowadzony jest krajowy wodociąg na odległe obszary na południu Izraela. Na północ od Jeziora, na pograniczu syryjskim, w pobliżu „strategicznych” wzgórz Golan, znajdują się sztuczne, wielkie podziemne zbiorniki wody, będące zapasem wody słodkiej dla całego państwa. Morze Martwe, większe obszarem od Jeziora Galilejskiego, ma wody bardzo silnie zmineralizowane i zasolone, nie nadające się w żaden sposób do wykorzystania rolniczego. Od południowego wschodu w jezioro wchodzi półwysp Lisan („Język”), który przedziela je na dwie nierówne części. Bardzo głęboka jest część północna, dno jej leży na blisko 800 m poniżej poziomu Morza Śródziemnego. Południowa, mniejsza część ma zaledwie 6-8 m głębokości. Na wybrzeżu natura wytworzyła liczne solne słupy, tu znajduje się słynna „żona Lota”. Zawartość soli, głównie NaCl i chlorku magnezu, wynosi ok. 26 %. Sole pochodzą ze słonych źródeł w dolnej części doliny Jordanu, a także z okresowych cieków. Niezwykle jest otoczenie Morza Martwego - od wschodu otacza je skaliste pasmo gór Moabu, od zachodu - także bezleśne wzniesienia Pustyni Judzkiej. Silnie zmineralizowane są błotniste brzegi jeziora. Błota używane są do celów leczniczych i kosmetycznych.

Na zachodnim brzegu droga prowadzi do odkrytego przez archeologów miasta Chirbet Qumran, powyżej którego w trudno dostępnych skalistych wzniesieniach znajdują się liczne grotty. W jednej z nich, w 1947 r., pewien beduin znalazł przypadkowo gliniane dzbany z hebrajskimi rękopisami.

Nawodnienie kraju, a w związku z tym utrzymanie upraw zbożowych i sadów owocowych jest jednym z głównych programów rządowych współczesnego państwa Izrael. Część wód niewielkiej rzeki Jarkon, wypływającej z bardzo obfitych wywierzyisk (źródeł krasowych) u stóp Wyżyny Judzkiej i kierującej się na zachód, ujęto w wodociąg o długości ponad 100 km. Zasila on tereny pustynne, które pozostawałyby całkowicie nieużyteczne rolniczo. Wody gruntowe występujące na tych terenach są dość obfite, ale słone. Tylko niektóre rośliny uprawne znoszą takie wody, np. palma daktylowa, agawa sizalowa. Na pustyni Negew znajduje się wiele urządzeń desalinizacyjnych, dzięki którym zyskuje się pewne ilości wody zdatnej dla człowieka i upraw.

Na nizinie nadbrzeżnej występują żyzne gleby czerwone (*terra rosa*) z dość płytkim profilem glebowym. Na terenach wyżej położonych pojawiają się gleby brunatne. W dolinach rzek wykształciły się gleby aluwialne, bardzo żyzne. W północnej części kraju, wzdłuż granicy libańskiej i jordańskiej, dawne częściowo zabagnione i malaryczne obszary zostały zmeliorowane. Wytworzyły się tam głęboko próchniczne ziemie czarne - *mollisole*. Na przydatnych do uprawy terenach zakładano osady rolnicze. Natomiast w południowej części niziny, na intensywnie nawadnianych obszarach półpustynnych wytwarzają się gleby laterytowe. Są to czerwone gleby ferralitowe na przekształcanych pokrywach laterytowych, czyli skorupach na skałach osadowych o intensywnym czerwonym zabarwieniu wskutek dużej zawartości związków żelaza, także glinu. Gleby te są silnie zakwaszone, ale przy umiejętnym nawożeniu dają wysokie plony.

Na suchych obszarach przeważają gleby pustynne zwane *yermosolami*. Są to szaroziemie pustyni i półpustyni, które w kotlinowatych rozszerzeniach są także intensywnie przekształcane z powodu silnego zasolenia, a następnie uprawiane. Na wyżej położonych terenach występują sporadycznie gleby kasztanowe, ściślej - jasnokasztanowe z poziomami węglanowymi i gipsowymi, podsólone (*calsisole* i *gypsisole*).

Judea - Pole Pasterzy w Betlejem
(fot. autorka)

Galilea - Góra Tabor
(fot. autorka)

Za najbardziej urodzajny obszar na północy uchodzi równina Ezdrelon, w części środkowej nizina Saron, a na południu Szefelon. Uprawia się tam pszenicę, bawełnę, tytoń, winną latorośl, drzewa morwowe. Bardzo wysoką wydajnością odznaczają się plantacje drzew cytrusowych, bananowców, figowców, krzewów migdałowych, a także roślin kwiatowych, ozdobnych, coraz częściej eksportowanych do krajów europejskich. W krajobrazie częste są gaje oliwne, rosnące na zerodowanych czerwonych rędzinach (gleby wapniowcowe). W niektórych samodzielnych gospodarstwach rolnych - kibucach prowadzi się wyspecjalizowane uprawy rolne. nawet ziemniaków i buraków cukrowych. Nawadnianie powiększa powierzchnię łąk i pastwisk.

Lasy wiecznie zielone, naturalne, zachowały się w niewielu miejscach. Na obszarach wyżynnych, głównie na stokach, przeważa krzaczasta, twarolistna roślinność śródziemnomorska typu makkia, także eukaliptusy i akacje. Na wzgórzach Galilei i Judei, tam gdzie nie urosną drzewa owocowe, sadzone są pinie i cyprysy.

Warunki naturalne Ziemi Świętej, szczególnie rzeźba terenu i klimat, nie zmieniły się od czasów Chrystusa. Te same wyniosłe wzgórza i skaliste zbocza wąwozów na niewielkim skrawku wielkiego kontynentu pozostały jako niemi świadkowie wielkich historycznych wydarzeń, które wpłynęły na losy świata. Tak jak w czasach biblijnych ceniona jest woda - źródła, potoki i słodkowodne zbiorniki. Wody jednak jest coraz mniej - jej brak jest jednym z głównych problemów gospodarczych współczesnego Izraela.

Literatura:

- Baldi D., 1982
W Ojczyźnie Chrystusa, Przewodnik po Ziemi Świętej, wyd. Biblioteka Franciszkańska, nr 2, Kraków-Asyż, s. 29-34.
- Czeppe Z., Flis J., Mochnacki R., 1959
Geografia fizyczna części świata, cz.II, PWN, Kraków.
- Flis J., 1967
Izrael, w: *Geografia Powszechna*, t. IV, PWN, Warszawa.
- Łęcka I., 1997
Izrael, w: *Encyklopedia Geograficzna Świata*, t. VI, AZJA, wyd. Opres, Kraków.
- Martyn D., 1985
Klimaty kuli ziemskiej, PWN, Warszawa.
- Rabinovich A., 1991
Izrael, Wyd. SiT, Warszawa.
- Taha M.F., Harb S.A., Nagib M.K., Tantawa A.H., 1981
The climate of the Near East, Chapt. 3., World Survey of Climatology, vol. 9, Elsevier Publ. Comp., Amsterdam-Oxford-New York.
- Warszyńska J., 1995
Geografia turystyczna świata, cz.2, PWN, Warszawa.

The natural conditions of the Holy Land as a part of the Israeli territory

(SUMMARY)

The study presents a survey of the natural physical and geographical conditions of the Holy Land, totally comprised by the territory of the state of Israel. It includes basic, but not superficial, information about the surface features: mountains, uplands and lowlands; about the climate and weather phenomena; about the rivers and lakes, and also about the soils and chief field crops. The author describes the borders of the state of Israel, both sea borders and land borders. The latter are demarcated across absolutely singular formations in physical geography, including one of the greatest peculiarities on the Earth: the Jordan Depression with the lake called the Dead Sea. This deepest depression in the world continues to be the subject of scientific research and inquiry. The study discusses Galilee, Judaea and Samaria: the lands traversed by Jesus Christ as a teacher and healer. It identifies the location of the geographical sites known from the New Testament, such as the Mountain of the Transfiguration, the Mountain of the Temptation and the Mountain of the Beatitudes.

The author depicts a modern image of the Holy Land, which, however, has been inhabited and cultivated for centuries. One may suppose that although the image of this land is changed (forests were felled, melioration systems and new field crops, unknown in antiquity, were introduced), still the individual mountains and mountain ranges, the deserts and the specific climate, with its intense insolation and the constantly forming unusual clouds over the mountain tops and lakes, have remained the same since the biblical times.